

II. CERRAHLARIN DÜNYASI

- 3 -

TÜMÖR

Jurgen Thorwald* • Kazım Ergin**

17 Eylül 1884'te Paris'in eski hastanesi Hôpitals Pitie'nin cerrahlarından olan Paul Reclus ile kahvaltı ediyorduk. Reclus'un hayatı, kişiliği ve çalışmaları hakkında sonradan çok söz edilmiştir.

Ben Reclus'u, Paul Broca'nın yanında genç bir asistan iken, tanımış ve onunla dostluk kurmuştum. Böylece onun kişiliğinde, o daha meşhur olmadan ve uluslararası üne kavuşmadan çok önce, ilginç ve değişik bir arkadaş kazanmıştım. O 17 Eylül sabahı ben kahveni içerken Reclus'da, adeti olduğu üzere, sabah gazetesini hızla gözden geçiriyordu. Birkaç dakika sonra dikkatle, bir makalenin üzerine eğildi. Sonra derin bir şaşkınlıkla bana döndü. Heyecanını gizleyemeyen bir sesle: "Baksanıza burada Heidelberg'den bir bildiri var. Eğer yazılanlar doğru ise, bu bana, fevkalade önemli görünüyor. Alıp kendiniz okuyun". Kahve fincanımı masaya koyup, bana uzattığı gazeteyi aldım. Reclus'un bana gösterdiği, dikkat çekici bir başlıkla başlayan kısa bir makaleydi: "Gelecekte narkoz olmadan, ağrısız ameliyat mümkün olacak mı? Viyanalı bir göz doktoru kokainde ağrıyı uyuşturan bir etki bulduğunu iddia ediyor. Birkaç damla kokain damlatılarak yapılan göz ameliyatları. Bu yıl Heidelberg'de yapılan oftalmolojik kongreden özel bildiri."

Bu birkaç satırda yazılmış olanlar, bugün alışılmadık hatta "sansasyonel olarak"bile görülmez. Çünkü çoktanberi lokal anestezi, uzun ve ağır ameliyatlarda bile kloroform veya eterle yapılan genel anestezi-nin yerini almıştır. Fakat o günlerde narkoz, cerrahinin tek etkili ağrı gidericisiydi. On yıldan beri öyle bir madde hayal ediliyordu ki bu madde sadece ameliyat bölgesini duyarsız yapsın ve hastayı genel anestezi yükünden kurtarsın. İşte bu nedenledir ki, o sonbahar sabahında Heidelberg'den gelen haberin benim üzerimde ne gibi alışılmadık bir etki uyandırdığını, kelimelerle anlatmak biraz zor. Gözlerimi hızla çok uzun olmayan bildiri üzerinde gezdirdim. Bu bildiride Viyanalı genç bir stajyer doktordan, Carl Koller, bir meslekdaşı vasıtasıyla Heidelberg'de bir konferans takdim ettirmiş. Bu konferansta kokain damlatılarak bir insan gö-

zünün uzun bir süre için ağrıya duyarsız yapılabileceği açıklananmaktaymış. Bu durumda en ağır göz ameliyatları bile yapılabilmemiş. Heidelberg'te toplanan göz doktorları bu referansa dayanarak kokain altında birçok ameliyat yapmışlar ve kokain'in etkisinden, hiçbir şüpheye bırakmayacak biçimde, emin olmuşlar. Bu buluşun genel cerrahide nasıl etkili olacağına da araştırmadan uzak kalmamalıdır.

Gazeteyi elimden bıraktım ve bakışlarım Reclus'la karşılaştı. İkimizin de gözlerinden aynı duygular okunuyordu: Tasavvur edilemeyecek, aynı zamanda da çok mutluluk verici bir sürpriz. Benim içimden kopan, yeni bir buluşun sevincine bağlı bir mutluluktum. Reclus'un yüreğinden kopan ise, pratik hayatında birçok ölümlere neden olan narkoz'a bir alternatif buluşundan dolayı, duyacağı sevinç ve mutluluktum.

Reclus için, Heidelberg'den gelen haber, daha iyi bir geleceğe tutulan bir ışıktı. Reclus ileride lokal anestezi-nin daha da gelişmesinde önemli bir rol üstlenecekti. Ben ise, Viyana'ya gitmeğe karar verdim. Bu seyahatin hareketli hikayesi, daha sonraki bir bölümde anlatılacak olan bir lokal anestezi dramıyla da çakışıyor. 20 Eylül'de Viyana'ya vardım. Koller'in buluşunun hikayesini araştırmam öyle ilginç materyaller buldu ki, bir aydan fazla orada kaldım. 21 Kasım'da tekrar Paris'e hareket ettim. 22 Kasım'ı 23'e bağlayan gece yarısından sonra Paris'e vardım. Otelin gece bekçisi saat birbuçukta, anahtarımınla birlikte elime bir telgraf tutuşturdu. Telgraf Londradan geliyordu ve beni izleyerek Paris'ten Viyana'ya gelmiş, ve oradan da tekrar Paris'e gelerek bana ulaşmıştı. Şöyle yazıyordu: "Londra'da, kongredeki konuşmamızı hatırlıyor musun? Ferrier'in ilkelerinden yola çıkarak hemen hemen kesin teşhisini koyduğum beyin tümörlü bir hastam var. Godlee onu ameliyat etmeği göze aldı. Tabii Jackson ve Ferrier de ameliyatta bulunacaklar. Tarih 25 Kasım. Queen Square'deki National Hospitalde... Bennett"

Ancak iki gün kalmış. Ama bunu kaçırmamam lazımdır.

* Amerikalı bir cerrah ailenin cerrah torunu

** Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Profesörü

yacağım." İlk defa çok kesin bir kararlılığa tanık oldum. O devam ederek: "Yarın göreceksiniz" diye ekledi.

25 Kasım günü, saat ona birkaç dakika kala Queen Square'ye vardığımda, dışarıda hava hÉÉ çok kötüydü. Koğuşa girdiğimde Henderson'un yatağına baktım, boştu. Daha sonra şemsiyeyle yarı yarıya örtülmüş pencerenin yanında doktorlar gurubunu gördüm. Bennett, Ferrier, Jackson, Godlee ve birçok tanıdığım asistan ve birkaç hemşire. Godlee ve asistanlar önlüklerini giymişler ve gömlek kollarını kıvrımışlardı. Geriye kalanlar normal frakları içindeydiler. Henderson gözleri kapalı olarak masada yatmaktaydı. İyice masaya bağlanmıştı ve kafası tümüyle traş edilmişti. Kafa derisi çok düz ve beyaz görünüyordu. Sadece kafasının arkasında hardal yakasının iltihaplandığı ve kabuklandığı yerler de aşikar olarak belliydi. Asistanlardan biri keskin kokulu karbol eriyiği ile kafayı temizlemekteydi. Bir sünger eriyikle dolu emaye bir çanağa tekrar tekrar batırıyordu. Kafanın arkasındaki yara yerlerine dokununca, hasta gözlerini açtı ve inledi. Asistan bir tereddüt geçirdikten sonra, yara yerlerini karbolla temas ettirmeden temizlemeğe devam etti.

Önce Bennett'e baktım. Daha sonra Henderson'un başında duran Godlee'ye gözlerimi çevirdim. Dışardan bakıldığında Godlee çok sakin görünüyordu. Bu da onun kararlı, stabil ve kolay etkilenmeyen yapısına tamamen uyuyordu. Fakat göz kapağındaki bir seğirme, bana onun bu soğuk dış görünüşünün ardında, bütün sinir sisteminin ayakta olduğunu düşündürdü. İçinden nelerin geçtiğini anladığımı zannediyordum. Tutucu bir öğretiyle yetişmiş ve bütün icraatını buna göre yapmış olan o, şimdi Bennett'in şiddetli arzusu ve olağanüstü inandırıcılığı sonucu, bilinmeyen ve henüz ayak basılmamış bir ülkenin tam sınırında bulunuyordu.

Bu arada ikinci asistan, karbol eriyiğine batırılmış bezleri başın etrafına ve yüzüne çepeçevre yerleştirilmekteydi. Sonunda, sadece kafatası kubbesinin en üst bölümü açıkta bırakılacak şekilde sahayı kapatmıştı. Sonra kloroform şişesini, aldı. Bir hemşire buharlaşmakta olan karbol spreyi şişesini Henderson'un başının karşı tarafına koydu ve karbol şişesinden basınçlı buharın yolunu açarı musluğu çevirdi. Henderson ağır nefes almağa ve saymağa başladı. Bir yandan da bağırıyor kalkmağa çalışıyordu. Sonunda bilincini kaybetti. Spreyin başındaki hemşire hemen karbol çözültüsü yağmurunu ameliyat alanına yöneltti. Keskin kokulu ince buhar bulutu ameliyat alanını doldurdu. Her şey hazırdı. Sıra Godlee'de idi.

Godlee, kıllı ellerini, son bir kez karbol çanağında çalkaladı. Karbol damlayan bistürüye eline alıp ekibine son bir göz gezdirdi ve bistürüyle kafada birbirini çaprazlayan ve kemiğe kadar inen iki kesi yaptı. Kesiler hemen kanamaya başladı. İkinci asistan süngerler-

le kanayan yerleri tampone etti ve bir iki kanayan yeri pensledi. Sonra kesilerle meydana gelmiş dört deri flepinin uçlarından tutup geriye katladı. Godlee yüksek sesle soludu ve flepleri kafatasından kazıyarak ayırdı. Sonunda kemik serbestleştirildi. Grimsi beyaz görünümde ve karbol buharı ile örtülü durumdaydı. Biz hepimiz ameliyat sahasına biraz daha yaklaştık. Bennett hemen Godlee'nin bitişiğinde duruyor ve sanki onun itici etkisinden kurtulmasına engel olmak istiyordu. Titreyen parmağı ile serbestleştirilmiş kafatasındaki daireyi işaret ediyordu. Bir hemşire Godlee'ye trepanı uzattı, Godlee bu delme aletini kafatasına yerleştirdi. İşaretlenmiş dairenin belli bir bölgesine ittiği trepanın dişli kesicisini döndürerek kemiğin içine doğru ilerletirken elleri emin ve kuvvetli görünüyordu. Bir süre, trepanın oyucu sesinden başka hiçbir ses çıkmadı. Her döndürüşte kanla karışık kemik parçaları dışarıya çıkıyordu.

Godlee'nin başı gittikçe daha çok aşağı eğiliyordu. Çeliğin gittikçe gömülmesini izlemeliydi. Sonunda durdu, trepanı gevşetti, ve kaldırdı. Daire şeklinde kesilmiş olan kemik parçasını aldı ve delikten içeriye, hafif nabazan veren sert beyin zarına baktı.

Dikkatlice eline bistürüye aldı ve açık olan yerden içeri soktu. Duraksamadan beyin zarını haç biçiminde kesti. Kesik yerden hemen bir beyin bölgesi dışı doğru kabardı. Görünen beyin kısmı birazcık sarı renkliydi, bunun dışında tamamen normal ve herhangi bir hastalık görüntüsünden uzaktı. Tabii kesin bir değerlendirme yapılabilmek için deliğin büyüklüğü yeterli değildi. Godlee ikinci kez trepanı eline aldı. İlk deliğin hemen yanında, o deliğin bir kısmını da içine alacak şekilde trepan ikinci kez kafatası kemiğini oymağa başladı. Bistürü sert beyin zarında yapılan kesiyi büyüttü. Büyük bir beyin bölgesi görüş alanına geldi. Burada da herhangi bir hastalıklı değişim yoktu. Ne bir tümöre ait bir kabartı, ne de herhangi bir şişme sözü konusu değildi. Bennett'in sapsarı olmuş rengi daha da soldu. Bu anda içinde bulunduğu durum şüphe götürmeyecek biçimde iki kavramdan oluşuyordu: Üzüntü ve yanılma. Sorusu ise şuydu: Keskin sağduyusu, onu yanıltmış mıydı? Keza Godlee'nin de tekrar bir duraksama içine girdiği belli oluyordu. Kırmızı yüzü, alnından akan terlerden parlamaktaydı. Fakat trepanı üçüncü kez tekrar yerleştirdi. Tekrar kanlı kemik unu dışarıya taşıdı. Godlee üçüncü kemik parçasını da kafatasından çıkardı. Asistanı, bakır bir spatülü beyni korumak üzere tutarken, Godlee'de çekiç ve kesiyi aldı. Kah künt, kah daha keskin sesler çıkararak kemik kıymıklarını temizleyip dışarı aldı. Sonunda açılmış olan üç küçük delik birleştirildi ve büyük bir üçgen oluştu.

Çekiç vuruşlarıyla hasta her an uyanabilecek gibi görünüyordu. Fakat böyle birşey olmadı. Henderson hiç tepki vermedi. Sadece arasına ağzından bir iç çekişi duyuluyordu, o kadar. Godlee çekiç ve keskiyi bira-

kıp bistüriyi aldı. Kesilip dışarı alınmış kemik üçgenin serbest bıraktığı alan şimdi tamamen görüntüde idi. Açık kısımdan biraz frontal ve lateral kıvrımlar görünüyordu. Kalın ve atımları belli olan bir arter, yüzeyden geçmekteydi. Bunun dışında herhangi bir patolojik değişiklik yoktu. Ne de tümör düşündürecek bir şey, hiçbir şey.

Karbol bulutunun ağır nemi dış gömleklerimizden geçiyor ve gittikçe daha ağır olarak göğsümüze çöküyordu. Fakat bunu hissetmiyorduk bile. Gözümü zü bu kemik penceresine dikmiş, yaşayan bir insanın beynine bakıyorduk. Godlee yine tereddütte idi. Yardım ararcasına Bennett'e baktı.

Eğer teşhise yönelik olarak yapılan bütün bu tetkikler yanlış değilse, şimdi bir tümör bulunmayışının, ancak tek bir açıklaması olabilirdi. Bu tümör herhalde daha derinlerde idi. Belki de görünen beyin kısmının altında yerleşmişti ve oradan hareket merkezlerine ulaşmıştı. Godlee'nin bakışları bir kez daha Bennett'e doğruldu. Ama hemen, bistürisi yeniden ameliyat sahasına yöneldi. Yaşayan, nabazan veren beyin içine doğru kararlı bir adım attı. Belki de bu adım, o zamana kadar aklı başında hiçbir cerrahın yaşayan bir beyine uygulamadığı bir ilk adım idi. Bıçak beyin dokusunu keserken şimdi ne olacak sorusu ile yüreğim çarpmakta idi. Binlerce hekimin, böyle bir girişimde hastanın hemen öleceği fikri doğru mu çıkacaktı? Daha bu soruyu kafamdan geçirirken hemen cevabı da gelmişti. Hiçbir şey olmamıştı. Ölüm, o soğuk yüzünü göstermemişti. Henderson hırıltılı, fakat düzenli solunumuna devam ediyordu.

Şimdi beyin kabuğundaki gri madde açılmıştı. İşte şimdi olağan dışı birşey oldu. Kesinin derinliklerinden olağan dışı bir renkte, sert, güvercin yumurtası büyüklüğünde, yabancı bir yuvarlak oluşum meydana çıkmıştı. Kapsülle çevrili bu oluşum sağlam beyin içine yuvalanmıştı. İşte hastalığın kaynağı bu idi. Tümör, Bennett'in düşünüp, planlayıp yaptığı bu işin doğruluğunun kanıtı idi.

Solgun yüzüne yavaş yavaş kan gelmeğe başlayan Bennett'e baktım. Fakat Bennett bana bakmadı. Gerçek zaferin zamanı henüz gelmemişti. Tümör henüz yatağı içinde sıkıca oturmaktaydı. Bütün insan dokuları içinde en narin ve en duyarlı bir doku olan beyin dokusu içinden, çıkarılıp çıkarılmayacağı henüz belli değildi. Godlee, ince metal bir spatül aldı ve sprej buharının alevine tuttu. Sonra spatüle bir kaşık eğriligi verecek şekilde büktü. Öyle ki tümörün görülebildiği kadarıyla tümöre uyacak bir eğrilik oluştu. Spatülü olağan üstü sonsuz bir dikkat ve itina ile beyin dokusu ile tümör arasına itti. Gevşetici ve çözücü hareketlerle ilerlemeyi denedi. Bu iş yavaş oluyordu, ama oluyordu. Bir süre sonra Godlee spatül yerine işaret parmağını kullanmağa başladı. Parmağını yandan tümörün arkasına doğru sokup onu yatağından çıkar-

mayı denedi. Ben tümörün nasıl oynatıldığını ve görünen kısmın gittikçe daha büyümekte olduğunu görüyordum. Yoklayıcı ve çekici parmak onu kavramaya, tümüyle yakalamağa ve bütünüyle dışarı almağa çalışıyordu. Bu sırada birdenbire Godlee'nin eli kurtuldu. Elinde yarım küre şeklinde bir doku tutmaktaydı. Tümör çıkarma sırasında ortasından ikiye bölünmüştü. Sadece üst yarı çıkarılabilmmişti. Saniyeden kısa süre içinde tablo değişmişti. Şimdiye kadar hiçbir kanama yokken hafif bir kanama başlamıştı. Godlee huzursuz olmuştu. Aletler arasında bir şeyler arıyordu. Nihayet keskin bir Volkmann küreti aldı. Aleti, oluşmuş olan çukura soktu. Tümörün kalan kısmını keskin kazıma ile çıkarmayı deniyordu. Fakat çukur hemen kanla doldu. Kanama taşma şeklinde değildi, ancak sızıyordu. Ama, hiç dinmeden, beyin dokusundan sızmaya devam ediyordu. Godlee, saniyeler içinde kanama ile boğuşuyordu. Birbiri ardına süngerler istiyor, bunlarla mevcut kanı emmeğe çalışıyor, hemen ardından da serbest bir görüş alanı bulup tümörün geriye kalan kısmını çıkarmağa çalışıyordu. Dakikalar bu mücadele ile geçiyordu. Hasta anestezi altında konuşuyordu. Kol ve bacakları tik şeklinde oynuyordu, yani yaşıyordu. İnanılmaz bir gerilim altında ne olacağını bekliyordum. Godlee derin derin soluyordu. Saniyeden kısa bir süre içinde süngerler ameliyat alanını tekrar tekrar temizliyordu. Tümörün derindeki kısmına hÉLÉ varılıp, çıkarılamamıştı. Sonunda nihayet öyle görünüyordu ki, derindeki sağlıklı ak tabakaya ulaşılmıştı. Bir sünger, hala sızmakta olan kanı tekrar temizledi. Çoktan kırmızı renge dönmüş olan karbol eriyiğine süngerin birini batırıp sıkıp Godlee'ye veren, hemen ötekini tekrar solüsyona daldırıp makine gibi çalışan hemşire ter içinde yüzüyor gibiydi. Her iki eliyle birden çalışmaktaydı. Kanama azalacağına daha da artmıştı. Her tarafta sadece hiçbir pensle hiçbir bağlama ile dindirilemeyen bu cehennem sızıntı vardı. Godlee kısılmış ve kanı çekilmiş dudakları arasından zorlukla nefes alıyordu. İçinden ne geçtiğini tahmin edebiliyordum. Tümör çıkarılmıştı. Bu kadar uzun yıllardanberi imkansız görülen şey başarılmıştı. Şimdi bu şekildeki bir kanamaya hakim olamama yüzünden her şey kötü mü sonuçlanacaktı? Godlee'nin aletleri gözden geçirdiği dikkatimi çekti. Bakışları galvanokoter üzerinde sabitleşti. Fakat tereddütteydi. Şüphesiz, beyin böyle ka-ba bir müdahaleye tahammül edip edemeyeceği sorusu içini kemiriyordu. Kanama da devam ediyordu. Bir kere daha sünger ve dikkatli bir taponman. Hiçbir yararı olmadı. Herkesi bir ölüm sessizliği sarmıştı. Godlee koteri hazırlattı ve tümörün yuvasına soktu. Hafif cızırtılarla kanayan dokunun üzerinde gezdirdi. Şurada burada tekrar sızıntılar oluyordu. Fakat sonunda bitti. Kanama durdurulmuştu. Godlee bitkin, elleri kan içinde, zorla nefes alabilen bir halde doğruldu. Hepi-

miz Henderson'un soluğuna dikkat kesilmişti. Bir iki ekstremitede tik şeklindeki kasılmalar kuvvetlenmişti. Fakat Henderson yaşıyordu ve soluk alıyordu. Godlee ellerini karbol eriyiğinde yıkadı. Beyin zarının kesilmiş olan dudaklarını birleştirdi. Yara boşluğuna lastik bir dren koydu. Beyin zarını karbole batırılmış bir iki ipek dikişi ile dikti. Asistanlardan biri saçlı deriyi şimdikiye kadar açık tutan pensleri açtı. Saçlı deriyi kafatası üzerinde karşı karşıya getirdi ve drenin çevresinde karışıklıklı gümüş tellerle dikti. Üzerine karbollü gaz bezi koyduktan ve bütün karbollü bezleri kaldırdıktan sonra, gazla bütün kafayı bandajladı. Ya bitkinlikten veya ameliyat etkisinden dolayı kimse konuşmuyordu. Sessizce birbirimize bakıyorduk. Gözlerim Bennett'in gözleriyle karşılaştı. Bu gözlerdeki parıltı mattı.

Şuydu ki, tümör doğru teşhis edilmiş, aranıp bulunmuş, cerrahi olarak çıkarılmış ve hasta ölmemişti. Artık basit ama muhteşem bir gerçek vardı: Beyin tümörleri saptanabilir ve çıkarılabilir. Tümör, asalakça yaşadığı beslenme yatağından enükle edilebilir ve hasta buna dayanabilir. Bennett ve Godlee cerrahiye yeni bir sayfayı açan eşiği atlamışlardı.

Beş gün sonra, 30 Ekim 1884'de dayanılmaz safra kesesi koliği ile Londrayı terkettim. Bu şiddetli ağrılar yıllar önce, Lister'in antisepsi savaşının başlangıç zamanlarında ilk kez başıma gelmiş, o zamandan beri zaman zaman benimle dünyayı dolaşmakta idi. Bu seferki nöbet, birdenbire yıldırım gibi gelmiş ve o kadar şiddetli olmuştu ki, artık kesin kararımı verdimişti. İki yıl önce taşlı safra kesesini ameliyatla çıkaran ilk ve tek cerraha, Berlin'deki Prof. Langerbuch'a gidecektim. Seyahate çıkmadan bir gün önce, yani 29 Kasım'da, nöbetin biraz hafiflediği bir arada bir kez daha National Hospital'de Henderson'u ziyarete kendimi zorladım. Henderson'un durumu şaşılacak derecede iyiydi. İyi bir gece geçirmişti, yüzü canlı ve taptaze ve oldukça da iştahlıydı. Hayatını zehir eden kramplar ve o çok şiddetli baş ağrıları bir daha tekrar etmemişti. Sol bacağı serbestçe hareket ediyordu. Sadece o zamana kadar kısmi felç bulunan sol kolu tam felç olmuştu. Bennet haklı olarak, tümörün serbestleştirilmesi sırasında kolu hareket ettiren merkezin sağlam kalabilmiş bölümünde zarar gördüğü düşüncesinde idi. Fakat Henderson çektiği acılardan kurtulduğu için, kolumdaki felce bin kere razı idi. Yara kenarları biraz ödemli görünüyordu ve konulan drenden, yara iyileşmesini engelleyecek bir komplikasyona sebep olmayacak, hafif bir akıntı gelmekteydi. Henderson'u 30 Kasım'da tekrar ziyaret etmeği düşünüyordum, ama sağlık durumum buna izin vermedi. Çok şiddetli olan ağrılı ataklarım ancak yüksek dozda morfine cevap veriyor ve ancak böylece Berlin'e varabileceğimi ümit edebiliyordum. Daha sonraki haftalarda Henderson olayının tanığı olamadım. Bu haftalar içinde Bennett

ve Godlee'nin, her gün hasta yatağı başında her pozitif ve her negatif işareti beklemelerinin, zafer ve yenilgi arasında gidip gelmelerinin, kesin zafere ulaştıklarına inanıp, yeniden hayal kırıklığına düşmelerinin de tanığı olamadım. Onun için 24 Aralık'ta, Jackson'un yazdığı mektuptan bir gün önce Henderson'un National Hospital de öldüğü haberi, beni birdenbire çok sarstı. İlk tepkim hayal kırıklığı, hatta bu işin bittiğini düşünmek oldu. Peki her şey boşu boşuna mı olmuştu? Godlee'nin ameliyatı beyin cerrahisinin gelişmesinin kapısını zorlayamamış mıydı? Bütün zafer, sonuçta sadece bir hayal kırıklığına mı varacaktı? Ama hemen sonra Jackson'un yazdığı satırları okumağa devam ettim. Henderson'da tümörün yol açtığı belirtilerden hiçbirinin, son ana kadar, bir daha tekrar etmediğini yazıyordu. Henderson'un artık ağrı ve kramplarla bir daha karşılaşmadığı ve tam bir memnuniyet içinde olduğunu da ekliyorum. Ölüm, ameliyatın özel sonucu değildi, başka birçok hastanın da ölüm nedeni olan yara enfeksiyonu sonucunda meydana gelmişti. Bunları okurken, Henderson'u son ziyaretimde gördüğüm yara kenarlarındaki şişlik ve yaradan gelen cerahatli akıntı aklıma geldi. İzleyen haftalarda tam anlamıyla bir yara enfeksiyonu gelişmiş ve bir menenjit oluşmuştu. Bu menenjit sonucu da ölüm meydana gelmişti. Jackson enfeksiyonun nereden kaynaklanabileceğine bir yorum getirememişti. Küçük, fakat sonuç bakımından çok kötü bir rastantının gerçek ölüm nedeni olduğunu düşünüyordu. Bu rastantı hakkında yazdığı satırları okurken, Jackson'un haklı olduğunu biliyordum. Onun o keskin gözleri doğru görmüştü. Ameliyatta asistanın Henderson'un kafatasını karbol eriyiği ile temizleyişi gözümün önüne geldi. Her tarafı temizlerken, daha önceki hardal yakı flasterlerinin yapılandırıldığı ve şimdi iltihaplı olan yerlere dokunmadığını hatırladım. İnfeksiyon tedavi edilmemiş bu iltihaplı odaklardan ameliyat yarasına ulaşmış ve Henderson'u öldürmüştü.

Bir rastlantı, kaderin çok kötü bir cilvesi o kadar. Hayır işte o kadar. Sadece ilerde çok daha dikkatle çalışılması gerektiğini uyarın, ama beyin cerrahisinin yolunda asla engel oluşturmayan bir durum.

Bir kaç ay sonra, 12 Mayıs 1885'te, Bennett ve Godlee Londra'da Tıp ve Cerrahi Derneğinin üyelerinin huzuruna çıktılar. Çok kalabalık bir gruba, yaptıkları ameliyatı ve bundan çıkardıkları dersleri sundular. En önemli ders, beyin tümörlerinin çıkarılmasının mümkün olduğu ve tekniğin dikkatlice geliştirilmesi gereği idi. O anda, benim gibi her ikisi de, gelişme için ne kadar zaman geçeceğini ve yollarına ne kadar engeller çıkabileceğini ve geri adımlar atabileceklerini pek bilemiyorlardı. Fakat, bu gelişmede, çok büyük ve belki de en çarpıcı adımı attıklarından emin olabiliirdi.